

Sygn. akt II CNPP 2/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)
SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)
SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie ze skargi J. S.
o stwierdzenie niezgodności z prawem
prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B.
z dnia 19 kwietnia 2018 r., sygn. akt II Ca [...], wydanego
w sprawie z powództwa J. S.
przeciwko T. B.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 lutego 2022 r.,

- 1. oddala skargę;**
- 2. nie obciąża powoda kosztami postępowania przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 14 lipca 2017 r. Sąd Rejonowy w B. zasądził od T. B. na rzecz J. S. kwotę 25 097,12 zł z odsetkami. Jednak na skutek apelacji pozwanego Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z 19 kwietnia 2018 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w ten sposób, że oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych:

T. B., będąc komornikiem sądowym przy Sądzie Rejonowym w B., prowadził postępowanie egzekucyjne wszczęte na wniosek L. K. przeciwko dłużnikowi J. S. W toku tego postępowania odbyła się licytacyjna sprzedaż dwóch samochodów ciężarowych dłużnika, z której została uzyskana kwota 37 800 zł. W dniu 25 maja 2007 r. T. B. sporządził plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji, który następnie zmodyfikował, przyznając wierzycielowi L. K. kwotę 25 097,12 zł. Kwotę tę komornik przekazał do depozytu sądowego. Postanowieniem z 14 lutego 2008 r. T. B. zawiesił postępowanie egzekucyjne w związku ze śmiercią wierzyciela L. K.. W marcu i kwietniu 2009 r. pozwany rozdysponował kwotę 25 097,12 zł, uznając ją za ryczałt kancelaryjny. Postanowieniem z 8 kwietnia 2009 r. pozwany m.in. ustalił koszty postępowania egzekucyjnego na kwotę 32 398,48 zł. Z dniem 30 września 2009 r. pozwany został odwołany ze stanowiska komornika. Od 1 września 2010 r. kancelarię pozwanego przejął M. P. Postanowieniem z 10 marca 2011 r. Sąd Rejonowy w B. nakazał komornikowi M. P. sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży licytacyjnej pojazdów i doręczenie następcom prawnym wierzyciela, tj. P. K. i A. K. postanowienia komornika z 8 kwietnia 2009 r., co nastąpiło 21 marca 2011 r. W planie podziału wskazano, że na zaspokojenie roszczeń spadkobierców prawnych wierzyciela L. K. przewidziana została kwota 25 097,12 zł. Plan ten został zatwierdzony postanowieniem Sądu Rejonowego w B. z 30 marca 2012 r. Tym samym postanowieniem Sąd uchylił postanowienie komornika sądowego T. B. z 8 kwietnia 2009 r. Komornik sądowy M. P. konsekwentnie odmawiał spadkobiercom wierzyciela wypłaty kwoty 25 097,12 zł, uzasadniając to tym, że nigdy nie dysponował żadaną kwotą, ponieważ została ona rozdysponowana przez poprzedniego komornika. Toczące się przed Sądem Rejonowym w B. postępowanie o zaniechanie do próby ugodowej T. B. w sprawie zapłaty kwoty 25 097,12 zł, zainicjowane przez spadkobierców wierzyciela,

nie doprowadziło do zawarcia ugody. W dniu 8 stycznia 2016 r. P. K. i A. K. zawarli z J. S. umowę cesji wierzytelności, na mocy której J. S. nabył roszczenie o zapłatę kwoty 25 097, 12 zł przeciwko T. B. Pismem z 26 lutego 2016 r. powód wezwał pozwanego do zawarcia ugody i zapłaty spornej kwoty z odsetkami.

Sąd Okręgowy w całości podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy, ale uwzględnił podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia. Przyjął, że złożenie 12 lutego 2013 r. przez wierzycieli P. K. i A. K. wniosku o zawezwanie do próby ugodowej zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 i art. 124 k.c. spowodowało przerwanie biegu przedawnienia do czasu zakończenia tego postępowania. Skutek ten nastąpił jednak jedynie w stosunku do wierzycieli składających wniosek, dlatego powód, jako nabywca wierzytelności na podstawie umowy cesji z 8 stycznia 2016 r., nie może powoływać się na przerwanie biegu przedawnienia przez czynność podjętą przez zbywców wierzytelności. W stosunku do powoda bieg terminu przedawnienia powinien być więc liczony od doręczenia wierzycielom egzekwującym prawomocnego postanowienia z 30 marca 2012 r., obejmującego plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji, a powód wytoczył powództwo dopiero 15 czerwca 2016 r., czyli po upływie trzech lat.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, powód zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w części, w jakiej Sąd ten zmienił orzeczenie Sądu Rejonowego i oddalił powództwo oraz obciążył powoda kosztami postępowania, wnosząc o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonym zakresie.

Jako podstawę skargi skarżący wskazał naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 509 § 1 k.c. w zw. z art. 123 § 1 k.c. oraz w zw. z art. 124 k.c. przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że powód jako nabywca wierzytelności na podstawie przelewu wierzytelności w wyniku zawartej umowy cesji z 8 stycznia 2016 r. (art. 509 § 2 k.c.) nie wszedł w całości w sytuację prawną zbywców wierzytelności i nie może się powoływać na przerwę biegu przedawnienia powstałą wskutek działań swoich poprzedników prawnych (art. 123 § 1 k.c. i art. 124 k.c.).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wnosił o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, względnie oddalenie skargi oraz zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Sąd Najwyższy, uwzględniając poglądy nauki prawa i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, przyjmuje jednolicie, że orzeczeniem niezgodnym z prawem w rozumieniu art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 417¹ § 2 k.c. jest orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (orzeczenia Sądu Najwyższego: z 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 17; z 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 35; z 3 czerwca 2009 r., IV CNP 18/09; z 5 września 2008 r., I CNP 27/08; z 20 stycznia 2011 r., I BP 4/10).

Niezgodność z prawem, powodująca powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, musi mieć więc charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty, tylko bowiem w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności. Taką wykładnię podzielił Trybunał Konstytucyjny stwierdzając w wyroku z 27 września 2012 r., SK 4/11 (Dz.U. z 2012 r., poz. 1104), że art. 424¹ § 1 k.p.c. rozumiany w ten sposób, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji przysługuje tylko wtedy, kiedy niezgodność ta jest oczywista, rażąca i przybiera postać kwalifikowaną, jest zgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP.

2. Skarżący zasadnie zarzucił, że Sąd Okręgowy, zmieniając wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalając powództwo naruszył art. 509 § 1 k.c. w zw. z art. 123 § 1 k.c. oraz w zw. z art. 124 k.c., przyjmując, że powód jako nabywca wierzytelności na podstawie przelewu wierzytelności nie może się powoływać na przerwę biegu przedawnienia powstałą wskutek działań swoich poprzedników prawnych.

Sąd Najwyższy konsekwentnie prezentuje stanowisko, że na poziomie ogólnym skutki przerwy biegu przedawnienia, wywołanej przez zbywcę

wierzytelności, odnoszą się co do zasady także do cesjonariusza. Nabywa on wierzytelność w takim kształcie, w jakim przysługiwała ona zbywcy, również pod względem „stanu” jej przedawnienia. W konsekwencji, jeżeli bieg terminu przedawnienia uległ przerwaniu, cesjonariusz - wstępując w tę samą sytuację, w której w chwili zbycia wierzytelności pozostawał cedent - zostaje objęty skutkami tej przerwy. Innymi słowy, zgodnie z ogólnym założeniem, zbycie wierzytelności pozostaje z zasady bez wpływu na bieg terminów przedawnienia oraz skutki zdarzeń kształtujących ten bieg, które nastąpiły przed dokonaniem cesji (uchwała Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2016 r., III CZP 29/16, OSNP 2017, nr 5, poz. 55, oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 października 2016 r., III CZP 60/16; z 9 czerwca 2017 r., III CZP 17/17, OSNC 2018, nr 3, poz. 25).

Na przeszkodzie takiemu pogładowi nie stoi ograniczenie skutków przerwy biegu przedawnienia na podstawie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. do przedmiotowych i podmiotowych granic czynności wymienionych w tym przepisie. Takie rozwiązanie prawne, prezentowane konsekwentnie w literaturze i orzecznictwie zakłada, że skutki czynności przerywających bieg przedawnienia powinny następować w ramach relacji prawnej, w której czynności te zostały dokonane (np. między wierzycielem egzekwującym i dłużnikiem egzekwowanym) oraz w odniesieniu do przedmiotu, którego czynności te dotyczyły (np. w razie egzekwowania jedynie części roszczenia z danego tytułu). Oznacza to zwłaszcza, że przerwa biegu przedawnienia nie obejmuje innych osób, które mogłyby podnieść zarzut przedawnienia w stosunku do określonego roszczenia (np. dłużników solidarnych), o ile nie uczestniczyły one w dokonaniu czynności (np. nie zostały pozwane wspólnie z innym dłużnikiem). Takie rozwiązanie prawne nie oznacza, by skutki omawianych czynności, z perspektywy biegu przedawnienia, ograniczały się wyłącznie do osób, pomiędzy którymi została dokonana jedna z tych czynności. W razie zmiany podmiotu w zobowiązaniu, np. w wypadku cesji, nowy podmiot wstępuje w miejsce dotychczasowego wierzyciela, przyjmując na siebie wszystkie skutki czynności wymienionych w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., których stroną był jego poprzednik prawny. Nie ulega wątpliwości, że pogląd ograniczający przerwę biegu przedawnienia wyłącznie do relacji między stronami tych czynności ma jedynie na celu zawężenie tego skutku do osób, w stosunku do których czynności te w istocie

zmierzały do „dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia” w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c., nie zaś do ich następców prawnych (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 9 czerwca 2017 r., III CZP 17/17).

Reguły te nie mają natomiast zastosowania do przerwy biegu przedawnienia, która została spowodowana dochodzeniem roszczenia na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego. Stanowisko Sądu Najwyższego w tym zakresie zostało sformułowane wprost w uchwale z 29 czerwca 2016 r., III CZP 29/16, w której przyjęto, że w razie cesji wierzytelności przerwa biegu przedawnienia wywołana złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji na podstawie tego dokumentu zachowa swój skutek wyłącznie wobec tych cesjonariuszy, którzy sami mogliby posłużyć się bankowym tytułem egzekucyjnym. W pozostałych sytuacjach przerwę biegu przedawnienia uznaje się za niebyłą, zatem bieg terminu przedawnienia w stosunku do innego nabywcy wierzytelności określa się na zasadach ogólnych.

3. Nie ma wobec tego racji Sąd Okręgowy twierdząc, że złożenie przez następców prawnych wierzyciela wniosku o zawezwanie do próby ugodowej 12 lutego 2013 r. spowodowało „przerwanie i zawieszenie” biegu przedawnienia do czasu zakończenia tego postępowania, który rozpoczął biec na nowo, ale jedynie w stosunku do tych wierzycieli, zaś powód jako nabywca wierzytelności na podstawie umowy cesji nie może powoływać się na skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia tej czynności podjętej przez zbywców wierzytelności.

Nie ulega wątpliwości, że złożenie przez następców prawnych wierzyciela wniosku o zawezwanie do próby ugodowej spowodowało przerwę biegu przedawnienia na podstawie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. W konsekwencji powód nabył wierzytelność nieprzedawnioną, dla której bieg przedawnienia rozpoczął się od zakończenia postępowania pojednawczego. Skoro powód na skutek zawarcia umowy cesji wierzytelności wszedł w całości - według ogólnych zasad - w sytuację prawną zbywców wierzytelności (art. 509 § 2 k.c.), to mógł skutecznie powoływać się na przerwę biegu przedawnienia powstałą wskutek działań poprzedników prawnych (zbywców wierzytelności). Skutek w postaci przerwy przedawnienia uzyskany przez zbywcę odnosi się bowiem także do cesjonariusza. Samo zaś

zawarcie umowy cesji wierzytelności pozostaje w tej sytuacji bez wpływu na bieg terminu przedawnienia.

Orzeczenia, na które powołuje się Sąd Okręgowy, uzasadniając odmienne stanowisko, dotyczą szczególnej sytuacji i nie stoją w opozycji do ogólnej reguły określającej skutki przerwy biegu przedawnienia w stosunku do nabywcy wierzytelności. W szczególności wyrok z 19 listopada 2014 r., II CSK 196/14 (OSNC 2015, nr 12, poz. 145) oraz postanowienie z 5 października 2016 r., III CZP 52/16 (OSNC 2017, nr 7-8, poz. 83) odnoszą się do sytuacji, w których wydany został bankowy tytuł egzekucyjny, będący podstawą egzekucji. Ten szczególny przywilej banków dał podstawę Sądowi Najwyższemu do przyjęcia, że skutki przerywania biegu przedawnienia wywołane takim tytułem są ograniczone podmiotowo jedynie do banków. Nie ma natomiast żadnych podstaw do rozszerzania tego poglądu na inne kategorie wierzycieli. Natomiast przywoływany wyrok Sądu Najwyższego z 20 lipca 2017 r., I CSK 716/16, odnosi się do wymogów formalnych jakie spełniać musi zawezwanie do próby ugodowej, co w rozpoznawanej sprawie nie podlegało ocenie Sądu Okręgowego.

4. Stwierdzenie, że wydając zaskarżony wyrok Sąd Okręgowy naruszył art. 509 § 1 k.c. w zw. z art. 123 § 1 k.c. nie uzasadnia jednak uwzględnienia skargi. Warunkiem uwzględnienia tego środka prawnego jest bowiem to, że przez wydanie orzeczenia stronie została wyrządzona szkoda. Jednak skarżący nie wykazał w przekonujący sposób powstania szkody.

Skarżący upatruje bowiem szkody w niemożności zaspokojenia roszczenia wobec T. B., wynikającego z niemożności wykonania planu podziału. Rzecz w tym, że takie roszczenie zbywcom wierzytelności (spadkobiercom wierzyciela), a co za tym idzie także powodowi, nie przysługuje. Z planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, sporządzonego 21 marca 2011 r. przez komornika M. P., zatwierdzonego postanowieniem Sądu Rejonowego w B. z 30 marca 2012 r. wynika, że na zaspokojenie roszczeń spadkobierców wierzyciela L. K. przewidziana została kwota 25 097,12 zł.

Obowiązek wykonania planu podziału spoczywa w tym zakresie na komorniku M. P.. Ten obowiązek organu egzekucyjnego wobec wierzyciela ma

charakter publicznoprawny, a jego istnienie nie jest w żaden sposób uzależnione od rozliczeń komornika aktualnie zajmującego dane stanowisko ze swoim poprzednikiem. Zgodnie bowiem z art. 1028 § 1 k.p.c. jeżeli plan podziału staje się prawomocny, organ egzekucyjny przystępuje do wykonania planu. Natomiast według, obowiązującego do 31 grudnia 2018 r., art. 22 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 ze zm., dalej: u.k.s.e.) komornik ma obowiązek w terminie 4 dni przekazać uprawnionemu wyegzekwowane należności, a jeżeli dopuści do opóźnienia, jest obowiązany zapłacić uprawnionemu odsetki ustawowe za opóźnienie od kwot otrzymanych i nierozliczonych w terminie. Przepisy regulujące wykonanie planu podziału nie przewidują zatem jakichkolwiek okoliczności, które usprawiedliwiłyby niewykonanie planu podziału przez organ egzekucyjny. Bez znaczenia jest zatem, że komornik M. P. faktycznie nie dysponuje środkami pozwalającymi na wykonanie planu podziału z uwagi na to, że zostały one rozdysponowane przez jego poprzednika na stanowisku komornika, czy też z jakichkolwiek innych względów. Z perspektywy strony postępowania egzekucyjnego (wierzyciela) nie może być przecież istotny fakt, że organ egzekucyjny rozdysponował (wydatkował) środki, które powinny zostać przekazane zgodnie z planem podziału. Wykonanie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji podlega nadzorowi judykacyjnemu sądu (art. 759 § 2, art. 767 § 1 k.p.c.) oraz jest obwarowane sankcjami dyscyplinarnymi (zob. art. 71 u.k.s.e. i art. 222 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 850 ze zm., dalej: u.k.s.). Nie jest również wykluczone wystąpienie z roszczeniem odszkodowawczym przeciwko komornikowi sądowemu i Skarbowi Państwa na podstawie art. 23 u.k.s.e. (art. 36 u.k.s.), jeżeli niewykonanie planu podziału spowodowało szkodę.

Skoro jednak wierzyciele (następcy prawni L. K.) mogą domagać się wykonania przez komornika M. P. planu podziału, ewentualnie dochodzić od niego i Skarbu Państwa odszkodowania, to nie sposób przyjąć, że przysługuje im wobec pozwanego roszczenie z jakiegokolwiek tytułu. W szczególności - wbrew stanowisku Sądu Rejonowego - nie przysługuje roszczenie odszkodowawcze na podstawie art. 23 u.k.s.e. Jeżeli bowiem komornik M. P. ma obowiązek wykonać prawomocny plan podziału, to nie ma związku przyczynowego (art. 361 § 2 k.c.)

między zachowaniem T. B., a niewypłaceniem wierzycielom należnej im z planu podziału kwoty. Odmienne rozumowanie zaprezentowane przez Sąd Rejonowy jest wynikiem błędnej identyfikacji zdarzenia szkodzącego, które skutkowało nieuzyskaniem przez spadkobierców wierzyciela przypadającej im z planu podziału kwoty. Zdarzeniem tym nie jest pobranie przez T. B. kwoty 25 097,12 zł i zaliczenie jej na poczet kosztów postępowania egzekucyjnego, ale niewykonanie prawomocnego planu podziału z 21 marca 2011 r. przez komornika M. P.. Jediną prawnie relewantną przyczyną niewykonania tego planu jest zatem bezprawne zaniechanie M. P.. W relacjach organu egzekucyjnego z uczestnikami postępowania czynności o charakterze technicznym, polegające na pobraniu, rozliczeniu i wydatkowaniu określonych kwot nie mogą przecież rzutować na istnienie i zakres obowiązków procesowych. Roszczenie wobec T. B. może natomiast przysługiwać M. P. w ramach rozliczeń ze swoim poprzednikiem na stanowisku komornika.

W tym stanie rzeczy należy uznać, że na skutek wydania zaskarżonego wyroku powodowi nie została wyrządzona szkoda, skoro dochodzone przez niego roszczenie nie było usprawiedliwione.

5. Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 424¹¹ § 1 k.p.c. oddalił skargę oraz stosownie do art. 102 k.p.c. nie obciążył skarżącego kosztami postępowania przed Sądem Najwyższym, mając na względzie, że wniesiona skarga nie mogła doprowadzić do uchylenia zaskarżonego orzeczenia (zob. art. 424¹¹ § 3 k.p.c.), a więc nawet jej uwzględnienie nie godziłoby w interes pozwanego.

jw